

Рецензия

на дисертационния труд на докторант

Христо Цветолюб Нушев

Научен консултант: доц. д-р Тодор Попнеделев

Софийски университет «Св. Климент Охридски», Исторически

Катедра «Архивистика и методика на обучението по история»

**Присъединяването на България към Европейския съюз, според документите от Архива
на Министерството на външните работи**

Рецензент: доц. д-р Костадин Грозев

1. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантът на свободна подготовка Христо Цветолюбов Нушев завършва средното си образование през 1995 г. в 7 СОУ в София. Висшето си образование завършва в СУ „Св. Климент Охридски“ – Философски факултет, специалност Политология, специализация „Външна политика и национална сигурност“. Междувременно, завършва и втора специалност История в ИФ на СУ. През 2001 г. отбива 9-месечната си военна служба. Владее английски и руски език.

От 2003 г. е служител в Министерството на външните работи – главен експерт в Дирекция „Административно и информационно обслужване“. Работил е и като технически сътрудник в Центъра за академични проучвания. От 2010 г. е докторант на свободна подготовка към ИФ на СУ – със стипендия на Института за докторанти и постдокторанти „Диалог Европа“. Има две публикации под печат по темата на дисертацията. Отчислен с право за защита от Факултетния съвет на СУ.

2. Важност на изследвания проблем

Важността на изследвания проблем произтича както от актуалното значение на темата с оглед ролята на Република България в съвременната геополитика на Европа и света след 10-годишното членство на страната в Общността, така и с теоретичните и практическите нужди на хуманитаристиката като елемент на осмислянето на близкото ни минало и осъзнаването на значимостта на натрупаните през годините архивни материали за присъединителния процес и нуждата от тяхната систематизация и въвеждането в научно обръщение. Към това можем да добавим и развиващите през подледните 3-4 години кризисни процеси, говорещи че Общността е на кръстопът и изправена пред много вътрешни и външни заплахи, преодоляването на които може да е свързано точно с осъзнаването на пропуски и грешки точно в присъединителните процеси на новите страни-членки и налагащата се нова институционална култура, която често е чужда за новоприсъединените страни. Именно затова проучването на докторанта има сериозен приносен момент с конкретен прагматичен заряд по отношение на българския пример. Оттук читателите на настоящата дисертация ще намерят както аналитични изводи, така и конкретна насока къде и какви документи да търсят, за да намерят своя личен отговор на вълнуващите ги въпроси.

Още в началото искам да изтъкна, че възприетия от докторанта подход на съчетаване на историческия и политологически анализ с конкретния принос в областта на архивистиката е много полезен и навремен, тъй като може да бъде основа за преодоляване на съществуващи пропуски в историографията и предразсъдъци, за да се потърсят възможни насоки за практическото усъвършенстване на механизмите на функциониране на ЕС. Същото се отнася и за възприетата хронологическа рамка, както и вътрешната периодизация на преговорния процес, извлечена точно от внимателния прочит на документалния материал и неговата възможност за систематизация точно на базата на тази вътрешна периодизация.

На базата на внимателния анализ на наличните публични документи по темата в архивните колекции на МВНР, докторантът е публикувал изготвения от него пътеводител на тези документи, което е съществен принос за всеки бъдещ изследовател на темата.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 374 страници, от които 207 стр. основен текст, 7 стр. Библиография и 160 стр. Приложение – пътеводител на документи от МВНР по темата за присединяването на България към ЕС. Той включва увод, четири глави, заключение, библиография и приложение.

Уводът започва с едно пространно въведение в историята на европейската интеграция. На този фон е очертана основна цел на дисертационния труд е „да бъде проследен документално ходът на отношенията на България с Европейския съюз. За целта са използвани документите, съхранявани в Архива на МВНР, които отразяват пътя на интегриране на България в ЕС най-вече чрез подготовката на посещенията на всички нива в държавата – именно през тази призма и рамки е направена своеобразна реконструкция на целия процес“ /с. 8/. За правилната ориентация в тематиката на изследването е направен обобщен преглед на Архива на МВНР и неговата структура, както и кратко описание на основните типове документи, касаещи изследването. Онова, което донякъде липсва в изследването на липсата на по-обстоятелствен историографски преглед, което е обяснимо с оглед почти напълната липса на изследвания по темата.

Основният изследователски въпрос, чийто отговор се търси в дисертацията е води ли изграждането на нова уредба на изпълнителната власт на Европейския съюз след влизането в сила на Договора от Лисабон до намаляване на дефицита на отчетност в работата на титулярите на изпълнителната власт, както на европейско ниво, така и на ниво държави-членки? Докторантката има своя изследователска хипотеза, според която Договорът от Лисабон е важна стъпка напред по посока на преодоляването на дефицита на отчетност в изпълнителната власт на Европейския съюз, но на този етап новите

възможности не са достатъчно ефективно реализирани в практическото взаимодействие между европейските институции. Посочени са и четири допълнителни работни хипотези, които се изследват в дисертационния труд.

Основната цел на дисертационния труд е да проследи и анализира в дълбочина динамиката на развитието на демократичната отчетност и причините за пораждането на дефицит на отчетност в изпълнителната власт на ЕС след влизането в сила на Договора от Лисабон, в условията на променящия се институционален баланс на европейското обединение. Подробно са формулирани и систематизирани изследователските задачи, които трябва да бъдат решени, за да бъде постигната основната цел на дисертацията.

В първа глава **УСТАНОВЯВАНЕ НА ДИПЛОМАТИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ЧЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКАТА ИКОНОМИЧЕСКА ОБЩНОСТ. ПОЕМАНЕ НА БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ /1985-1995 Г./**. се хвърля мост между епохата от последните години на Студената война, когато Западът се възприема като основен политически и идеологически опонент и времето след това, когато България възприема евроатлантическите ценности и започва да гледа на тези контакти като на основния нов стратегически избор за бъдещия прогрес на страната. Доста подробно, на базата на оригинален изворов материал са проследени първоначалните дипломатически контакти на НРБ с ЕИО, установяването на дипломатически отношения и официални преговори през 1988 г., преговорния процес през 1989 г., подписването на спогодба за търговия, търговско и икономическо сътрудничество /1990 г./, започването и развитието на преговорите за асоцииране до влизането в сила на споразумението за асоцииране през 1995 г. В чисто историографски план това е едно от първите изследвания, в което е направена подобна систематизация на процеса, особено като връзка с предходната историческа обстановка.

Следващият период – на преход към същностен предприсъединителен процес е предмет на втората глава на дисертацията **ПЪТЯТ НА БЪЛГАРИЯ ОТ СТРАНА-КАНДИДАТКА ЗА ЧЛЕНСТВО ДО ЗАПОЧВАНЕТО НА РЕАЛНИ ПРЕГОВОРИ**

/1996-1999 Г./. В нея са анализирани в дълбочина важни подетапи като въпросника на ЕК и отговорите на българското правителство от 1996 г., връзката с вътрешнополитическите промени и икономическата криза 1996-1997 г., изготвянето на национална стратегия и започналия аналитичен преглед на законодателството на ЕС през 1998 г., линията на изпълнение на политическите критерии за членство и решението на ЕС за откриване на преговори с България през 1999 г.. Направен е обстоен политологичен анализ на вътрешната обстановка в страната. Известен пропуск е недостатъчното представяне на общоевропейския контекст – особено на връзката с Косовската криза от 1999 г. и резултатите от разширяването от 1995 г.

Третата глава **«ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД БЪЛГАРИЯ В ПРОЦЕСА НА ПРИОБЩАВАНЕ КЪМ ЕВРОПЕЙСКОТО СЕМЕЙСТВО. ПОДПИСВАНЕТО НА ДОГОВОРА ЗА ПРИСЪЕДИНЯВА НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕС /2000-2006 Г./»** навлиза в дълбочината, която само една отлична документална база може да предпостави, за да реконструира интензивния и доста лъкатушещ път на политическите действия на София и Брюксел по пътя към българското членство в Съюза – започването на реалните преговори през 2000 г., решаването на визовия проблем и политическата промяна в България през 2001 г., изработването и задействането на пътната карта за присъединяването от 2002 г., ускоряването на преговорите по отделните преговорни глави през 2003 г., приключването на преговорите през 2004 г. и подписването на договора за присъединяването на България и Румъния от 2005 г. и последните организационни усилия. В редица детайли на преговорите излизат интересни и непознати на широката публика епизоди, които разширяват приносите на дисертацията.

Четвъртата глава **«РЕАЛЕН ПРЕГОВОРЕН ПРОЦЕС 2000 – 2006 Г. ПРЕГОВОРНИ ГЛАВИ»** на пръв поглед изглежда, че дублира предходната и можеше да бъде включена в нея. Това съвсем не е така, защото тя навлиза в най-важния подготвителен момент на еврочленството – институционалната подготовка за интеграцията на България и вътрешните усилия за хармонизирането на нашето с европейското законодателство. Оттук третата глава касае повече усилията на българската дипломация

навън, а четвъртата – ролята на дипломацията вътре в страната и реалните усилия за хармонизация, които са анализирани на базата на богатата документация за реалните преговори и техните резултати в периода 2000 – 2004 г. Възприетият подход е напълно приемлив и даже заслужава поздравления заради новаторския, оригинален поглед.

Избраната структура на дисертацията е логична и чрез нея е направен добре аргументиран и изчерпателен анализ. В заключението са обобщени основните изводи от дисертацията, показващи трезвото отношение на дисертанта към реалните резултати от неговия труд. В приложението е даден изключителен ценен и с голям приносен характер пътеводител на наличните в МВнР архивни материали за присъединяването на Р България към ЕС.

4. Оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд напълно отговаря на законовите изисквания – той е свидетелство, че авторът притежава задълбочени познания по темата, познава теорията и политическата практика на европейската интеграция, както и относително малката академична литература по темата за българското еврочленство. Демонстрирана е висока способност за самостоятелно научно изследване едновременно в две области – европеистиката и архивистиката. Безспорно е, че дисертацията съдържа оригинални приносни моменти и има научно-приложни резултати.

Докторант Христо Нушев демонстрира умения да анализира, да прави аргументирани изводи и заключения и да предлага обобщения и препоръки. Изборът на темата изисква наличието на комплексни, задълбочени и системни знания, които той притежава в областта на съвременната история, политологията и на европеистиката, както и висока степен на познаване на институциите на ЕС, на техните сложни и променящи се механизми на функциониране. Дисертационният труд показва неговата систематичност и добросъвестност, което е много добро допълнение към бъдещата му професионална и творческа кариера.

Христо Нушев има две публикации под печат по темата на дисертацията.

5. Критични бележки и препоръки

Присъствах на вътрешната защита на дисертацията и следва да отбележа професионалното отношение към темата и колегиалното отношение на дисертанта към академичната колегия. Той прие напълно всички отправени му коментари и известни забележки, които той е отчетел добросъвестно и се е съобразил с повече от препоръките. За мен основният елемент, който следва да бъде съобразен при евентуално издаване на дисертацията като монография е необходимостта от по-директно обвързване с общоевропейския политически и социален контекст, както и с някои аспекти на политическата динамика в България и смяната на една управляваща партия или коалиция с други управляващи кръгове, което води до някои нюанси в интеграционните процеси и особено в хармонизацията на вътрешното законодателство. Друга препоръка е да бъде направен опит за отделна, самостоятелна публикация на пътеводителя – например в „Известия на държавните архиви“ или в друго подходящо издание.

6. Приноси

Основните приноси на дисертацията би следвало да бъдат изведени на специално място в автореферата. В екземпляра в електронен вид, с който разполагам, това не е направено, извинявам се предварително, ако присъства в печатния вариант на автореферата. За мен основният принос на работата е историческата реконструкция на пътя към българското членство в ЕС с неговите трудности, перипетии, предизвикателства и постепенното му влизане в институционалните рамки. Друг принос е очертаването на рамките на този процес и взаимоотношаността му с международните отношения, дипломатията и вътрешнополитическото развитие на страната. Новаторският елемент в изследването е използването за пръв път на наличната в МВнР документална база, нейната систематизация и удачната периодизация на присъединителния процес с неговите отделни фази и подпериоди, включително тази отпреди 1989 г. като нагласи, не като политика. И накрая – тясното обвързване на изследването с теоретичен проблем от съвременната ни архивистика с важен практически резултат – пътеводителят в приложението е свидетелство за тази мой извод. Дисертационният труд е написан с много добър език и

научен стил, с прецизна терминологията от различни сфери – политика, дипломация, архивистика. Технически дисертацията е оформена грижливо. На места научният апарат е относително слабо застъпен. Отделянето на библиографията по теми от европеистиката накрая не замества липсващия донякъде историографски текст в увода или конкретно в текста.

7. Общ извод:

Като обобщение, дисертационният труд на Христо Нушев отговаря на всички изисвания на закона. Това е професионално и завършено изследване, дело на компетентен експерт от практиката, основано на отличното познаване на изворовия материал и на академичните дискусии по поставената тема. Той демонстрира необходимите за подобен академичен жанр аналитични умения и творчески способности. Поставената в увода обща изследователска задача е много добре и мотивирано изпълнена като дисертационният труд доказва научната компетентност и историческата култура на докторант Нушев.

8. Заключение

Въз основа на цялостната положителна оценка, посочените достойнства и конкретните научни приноси на дисертационния труд **подкрепям с пълна убеденост и ще гласувам за присъждането на образователна и научна степен “доктор” на Христо Нушев.**

19 февруари 2017 г.

Рецензент: доц. д-р Костадин Грозев

